УДК 373.2:378.016

Оксана Кошіль
ORCID iD 0000-0002-9121-1297

аспірант кафедри теорії та історії педагогіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053 м. Київ, Україна
o.koshil@kubg.edu.ua

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДО ПРОЕКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті обґрунтовано основні компоненти структури готовності майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу. Охарактеризовано можливі шляхи змістово-технологічного забезпечення формування готовності майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу. Проаналізовано значення проектної діяльності в освітньому процесі дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: *освітнє середовище дошкільного навчального закладу; підготовка майбутнього вихователя; проектна діяльність; проектування.*

Вступ. Вітчизняна система освіти переживає нині етап модернізації, адже вона повинна віднайти рішення на цілий ряд проблемних питань, серед яких і забезпечення якості освіти в контексті вимог часу, ринку праці та очікування окремої особистості.

Концептуальні напрями вдосконалення і розвитку вищої педагогічної освіти, в тому числі фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, визначені Законами України «Про дошкільну освіту» (2001), «Про вищу освіту» (2014), «Про охорону дитинства» (2001); Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Постановою «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (2011), Галузевою концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти (2013), Державною цільовою соціальною програмою розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року (2011), Базовим компонентом дошкільної освіти (2012), Дорожньою картою розвитку української освіти (2014), Дорожньою картою освітніх реформ на 2015–2025 рр. (2015).

До завдань вищої школи належить формування компетенцій, володіння якими забезпечить майбутнім вихователям успішну професійну діяльність та кар'єрне зростання. Однією з таких компетенцій є володіння випускниками-вихователями технологіями психолого-педагогічного проектування.

Актуальність модернізації професійної підготовки вихователя дітей дошкільного віку підтверджується численними науковими публікаціями. Дослідження різних аспектів професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів здійснюється вітчизняними та іноземними дослідниками, а саме: розвиток дошкільної освіти в контексті глобалізаційних процесів у світі (С. Барнет, Б. Лейбовіч, Р. Майерс, Ф. Пауер); пошуки шляхів впровадження інноваційних педагогічних технологій у підготовку фахівців дошкільної освіти (З. Борисова, І. Дичківська); формування фахової компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (В. Базелюк, С. Балашова, Г. Кловак, Н. Лисенко, О. Мітрош, Г. Тарасенко, М. Фалько); формування дослідницьких умінь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (Л. Артемова, Г. Бєлєнька, О. Богініч, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Запорожець, О. Кононко, Н. Лисенко, Г. Люблінська, Т. Поніманська) та ін.

Для комплексного дослідження задекларованої проблеми цінними є компаративістські дослідження підготовки фахівців дошкільної освіти Н. Карпенко, О. Локшиної, Т. Поніманської.

Відтак, результати проаналізованих досліджень засвідчили широкий спектр наукових пошуків щодо підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у контексті реформування вітчизняної освітньої системи на всіх рівнях, наявність теоретичних і методичних напрацювань. Аналіз наукових джерел з обраної теми підтвердив активізацію інтересу науковців до проектувальної діяльності вихователів дітей дошкільного віку, однак ученими недостатньо розкрито проблему підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу. Поза увагою дослідників залишилися вагомі аспекти означеної проблеми, зокрема: структура готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу, критерії її сформованості, концептуальні підходи та моделі.

© Кошіль Оксана, 2017

Поділяємо точку зору дослідників, які детермінують якість дошкільної освіти інноваційними процесами, що відбуваються у вищій школі. Якісна дошкільна освіта трактується фахівцями як процес і результат удосконалення здібностей і поведінки зростаючої особистості, створення сприятливих умов для досягнення нею фізичної, психологічної та соціальної зрілості, одержання можливості для індивідуального зростання, вияву творчих здібностей, актуалізації свого природного потенціалу (Енциклопедія освіти, 2008, с. 237).

Отже, актуальність досліджуваної проблеми посилюється низкою суперечностей між: зростанням вимог до професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів щодо реалізації сучасних методологічних підходів, зокрема, середовищного, у системі дошкільної освіти і недостатнім рівнем їхньої готовності до здійснення цієї діяльності; необхідністю підготовки майбутнього вихователя до прогнозування впливу освітнього середовища на особистість дошкільника, здійснення педагогічного проектування освітнього середовища та недостатньою розробленістю змісту, форм і методів цього процесу.

Мета статті – обґрунтувати основні компоненти структури готовності майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу; охарактеризувати можливі шляхи змістово-технологічного забезпечення формування готовності майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу.

Застосування проектної діяльності в освітньому процесі дошкільного навчального закладу. Необхідність володіння майбутніми вихователями основами проектування обумовлені широким використанням зазначеної технології на усіх рівнях організації освітнього процесу; впливом проектної діяльності на розвиток педагога, оскільки така діяльність забезпечує його власне бачення шляху підвищення якості освіти та розкриття творчого потенціалу.

У найширшому значенні під поняттям «проект» розуміють: «результат діяльності – отриманий продукт (продуктивний аспект); інноваційну форму організації спільної роботи, спрямованої на досягнення певного результату (діяльнісний аспект); систему реалізації спланованих послідовних дій, спрямованих на досягнення певного передбаченого результату» (Цимбалару, 2009, с. 31).

В освітньому середовищі дошкільного навчального закладу, через його складові можна проектувати: освітній процес дошкільного навчального закладу; локальні середовища (предметно-ігрове, предметно-розвивальне, розвивальне, творчорозвивальне та ін.); заняття та практично-предметну діяльність дітей дошкільного віку. Відтак, можемо розглядати педагогічне проектування в дошкільному навчальному закладі як результативну освітню діяльність, спрямовану на вирішення проблем розвитку дитини дошкільного віку.

Цінним для нашого дослідження є тлумачення поняття «проектна діяльність». Так, І. Єрмаков визначає проектну діяльність як «діяльність особистості, спрямована на розв'язання проблеми, досягнення кінцевого результату у процесі моделювання, планування і здійснення проекту, який є результатом проектної діяльності». Автор наголошує, що «проект завжди має цільовий характер, спрямований на досягнення конкретного результату». Аналізуючи значення проектної діяльності в освітньому процесі, учений стверджує, що «проектна діяльність сприяє вихованню конкурентоспроможності, життєво компетентної, соціально мобільної особистості, яка вміє вирішувати проблеми, ефективно виконувати життєві та соціальні ролі» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 717).

На думку Н. Матяш (2012), проектна діяльність є інтегрованим видом діяльності, що синтезує в себе елементи ігрової, пізнавальної, ціннісно-орієнтованої, перетворювальної, навчальної, комунікативної, а головне, творчої діяльності (с. 160).

Базуючись на наукових положеннях про сутність педагогічного проектування можемо зробити висновок, що проектування в освітній галузі це створення як широкомасштабних проектів, спрямованих на вирішення актуальних проблем в галузі освіти, так і проектів модернізації освітнього процесу конкретного навчального закладу. Відтак, можемо розглядати педагогічне проектування як результативну освітню діяльність, спрямовану на вирішення проблем розвитку особистості під час освітнього процесу.

Так, дослідниця М. Братко (2016) вважає, що проектування певного процесу в сфері освіти має включати поетапну діяльність: дослідження актуального стану предмету проектування. Відтак, науково обґрунтоване управління освітнім середовищем вищого навчального закладу є технологічним процесом, який передбачає моделювання, проектування, конструювання, інтегрує усі впливи на об'єкт управління в цілому та його окремі складові/компоненти в єдиний комплекс (с. 12).

Таким чином, вважаємо, що в умовах забезпечення якості системи дошкільної освіти, значна увага має приділятися проблемі застосування середовищного підходу в дошкільному навчальному закладі, що зумовлюватиме створення умов і засобів організації навчання, розвитку, виховання дітей дошкільного віку.

Проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу, насамперед, має бути спрямоване на досягнення наступних цілей: забезпечувати розвиток та виховання дітей дошкільного віку відповідно до Базового компонента дошкільної освіти; створювати безпечні умови для суб'єктів середовища; зберігати психологічне здоров'я дітей; здійснювати фасилітативну взаємодію.

Особливості підготовки майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу. Застосування проектних умінь у майбутніх вихователів відбуватиметься безпосередньо у процесі професійної діяльності. Відтак, важливо під час фахової підготовки стимулювати у студентів інтерес до проектної культури, мотивувати їх до оволодіння проектними уміннями і навичками, що в свою чергу зумовлюватиме здатність майбутнього фахівця до критичного аналізу наявних методик, до моделювання результатів своєї педагогічної діяльності, планування її етапів, застосування нестандартних методичних рішень в освітньому процесі з дітьми дошкільного віку.

Варто зауважити, що процес підготовки майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу буде ефективним за умови супроводу освітнього процесу виробленням та вдосконаленням умінь і навичок педагогічного проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу в майбутніх фахівців.

Розглядаючи структуру готовності майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу, в якості основних компонентів виділяємо наступні: ціннісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-креативний, професійно-рефлексивний. Ціннісно-мотиваційний компонент відображає мотиви й ціннісне ставлення майбутнього вихователя до проектної культури, інтерес до проектних технологій та оволодіння ними, усвідомлення необхідності проектування результатів своєї діяльності, прагнення до успіху в професійній діяльності. Інформаційно-когнітивний компонент відображає знання загальних засад проектування, базових понять, тенденцій та механізмів застосування проектних технологій в освіті, особливостей проектної професійної діяльності вихователя. Операційно-діяльнісний компонент відображає дослідницькі, проектувальні та організаційно-комунікативні уміння вихователя щодо проектування та оцінювання освітнього середовища дошкільного навчального закладу, розвитку дитини дошкільного віку у створеному освітньому середовищі та власного саморозвитку. Особистісно-креативний компонент відображає рівень сформованості креативного професійного мислення і творчих умінь, індивідуальні особистісні якості вихователя, які визначають успішність його проектної діяльності. Професійно-рефлексивний компонент відображає сформованість рефлексивних умінь здійснення самоаналізу та аналізу діяльності інших, саморегуляції та самоконтролю, самооцінки особистих досягнень в проектній діяльності, усвідомлення та оцінювання діяльності інших.

Формування готовності майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу потребує комплексного вирішення та відповідного науково-обґрунтованого змістово-технологічного забезпечення. Цей процес буде успішним за умови збагачення проектною складовою професійної підготовки, а саме доповнення відповідним темами, що забезпечать інтеграцію теоретичних знань, вироблення та вдосконалення проектних умінь і навичок змісту дисциплін «Вступ до спеціальності», «Історія педагогіки», «Загальна педагогіка», «Дошкільна педагогіка», «Сучасні наукові стратегії», «Альтернативні педагогічні технології в дошкільній освіті», «Проектна діяльність у навчальному закладі»; урізноманітнення організаційних форм, що забезпечують підготовку майбутніх вихователів до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу: проблемні лекції, інтерактивні лекції, лекції-прес-конференції, лекції-візуалізації; пошукові семінари, семінари-конференції, творчі практикуми, практичні заняття з використанням проектного навчання, тренінги з проектної культури, рольові ігри та педагогічні ситуації з проектування освітнього процесу та освітнього середовища ДНЗ; творча і пошукова самостійна робота, науково-дослідна робота, науково-практичні конференції з проблем педагогічного проектування; оновлення змісту педагогічної практики шляхом розширення тематики та способу реалізації пошуково-дослідницьких завдань; проведення майстер-класів із залученням практичних працівників, які здійснюють успішну проектну діяльність на робочому місці.

Висновки. Таким чином, формування основних компонентів готовності проектувати освітнє середовище дошкільного навчального закладу у майбутніх вихователів буде здійснюватися відповідно до педагогічних умов: формування позитивної мотивації майбутніх вихователів до проектної діяльності; змістово-технологічне та інформаційне забезпечення; застосування принципу інтеграції теорії та практики шляхом комплексної організації науково-пізнавальної, пошуково-дослідницької та навчально-практичної діяльності майбутніх вихователів.

Розглянуті нами компоненти структури готовності майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу не вичерпують багатоманітності якісних характеристик готовності студентів, але вважаємо, що в контексті нашого дослідження вони є важливими.

Проведене дослідження не розкриває усіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого наукового пошуку потребують питання визначення критеріїв та показників сформованості готовності майбутнього вихователя до проектування освітнього середовища дошкільного навчального закладу за визначеними компонентами.

Література

Братко М. В. Управління професійною підготовкою фахівців в умовах Університетського коледжу: теоретичний аспект. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2016. № 7 (3). С. 9–16. doi: http://dx.doi.org/10.15587/.2016.74526

Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

Матяш Н. В. Инновационные педагогические технологи. Проектное обучение. Москва : Академия, 2012. 160 с.

Цимбалару А. Семантика понятійного апарату проблеми педагогічного проектування. *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 30–35.

References

Bratko, M. V. (2016). Upravlinnya profesiynoyu pidhotovkoyu fakhivtsiv v umovakh Universytets'koho koledzhu: teoretychnyy aspekt [Management of professional preparation of specialists in terms of University College: theoretical aspect]. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 7(3), 9–16. doi: http://dx.doi.org/10.15587/.2016.74526 (ukr).

Kremen, V. H. (Ed.) (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedy of education]*. Kyiv, Ukraine: Yurinkom Inter (ukr).

Matjash, N. V. (2012). *Innovacionnye pedagogicheskie tehnologi. Proektnoe obuchenie [Innovative pedagogical technologies. Project-based learning]*. Moscow, Russian Federation: Akademija (ukr).

Tsymbalaru, A. (2009) Semantyka poniatiinoho aparatu problemy pedahohichnoho proektuvannia [Semantics of the conceptual apparatus of the problem of pedagogical designing]. *Nova pedahohichna dumka*, 3, 30–35 (ukr).

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО ВОСПИТАТЕЛЯ К ПРОЕКТИРОВАНИЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДОШКОЛЬНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Кошиль Оксана, аспирант кафедры истории и теории педагогики, Киевский университет имени Бориса Гринченка, ул. Бульварно-Кудрявская, 18/2, 04053 г. Киев, Украина, o.koshil@kubg.edu.ua

В статье обоснованно основные компоненты структуры готовности будущего воспитателя к проектированию образовательной среды дошкольного учебного заведения. Охарактеризованы возможные пути содержательно-технологического обеспечения формирования готовности будущего воспитателя к проектированию образовательной среды дошкольного учебного заведения. Проанализировано значение проектной деятельности в образовательном процессе дошкольного учебного заведения.

Ключевые слова: *образовательная среда дошкольного учебного заведения; подготовка будущего воспитателя; проектирование; проектная деятельность.*

THE STRUCTURE OF READINESS OF FUTURE KINDERGARTEN TEACHER TO DESIGN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION: THE THEORETICAL ASPECT

Koshil Oksana, Postgraduate of Department of Theory and History of Education, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska Str., 04053 Kyiv, Ukraine, o.koshil@kubg.edu.ua

The relevance of the research topic is determined by a wide range of scientific researches on the preparation of future kindergarten teachers of preschool educational institutions in the context of reforming the national education system.

Analysis of the source base has led to the conclusion that the development of scientific thought is increasingly demonstrating interest in project culture as the basis of a new educational paradigm, and the notion of pedagogical design is multidimensional, reflected in different theoretical models, determined by a variety of definitions and interpretations.

Scientific analysis of the provisions on the essence of pedagogical design showed that the design of the educational industry is the creation of large-scale projects aimed at solving urgent problems in the field of education and projects for the modernization of the educational process of a particular institution.

Therefore, in the study we consider pedagogical design in a preschool educational institution as an effective educational activity aimed at solving the problems of development of a child of preschool age.

In the article the main structural components of readiness of future kindergarten teacher to design the educational environment of preschool educational institution: value-motivational, informational-cognitive, operational-active, personal-creative, professional-reflexive have been proved.

Possible ways of informative and technological support for forming the readiness of future kindergarten teacher to design the educational environment of preschool educational institution have been described. The value of the project activity in educational process of preschool educational institution has been analyzed.

Keywords: *design; educational environment of preschool educational institution; preparation of the future kindergarten teacher; project activity.*

Стаття надійшла до редакції 29.08.2017
Прийнято до друку 05.10.2017